

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ MARIJAMPOLĖS PATAISOS NAMUS, MARIJAMPOLĖS PROFESINIO RENGIMO CENTRĄ IR KALĖJIMŲ DEPARTAMENTĄ PRIE LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISINGUMO MINISTERIJOS

2020-07-21 Nr. 4D-2018/1-571
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius gavo X (toliau vadinama – Pareiškėjas) skundą (toliau vadinama ir – Skundas) ir jo papildymo raštus dėl Marijampolės pataisos namų (toliau vadinama ir – MPN, Marijampolės PN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su individualiu socialinės reabilitacijos planu ir dinamine priežiūra, Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau vadinama ir – KD, Kalėjimų departamentas) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai pateikiant neišsamų atsakymą Nr. 2S-1292, ir Marijampolės profesinio rengimo centro (toliau vadinama ir – MPRC) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nenurodant Pareiškėjui pateikto atsakymo apskundimo tvarkos.

2. Skunde ir jo papildymo raštuose, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „Skundas dėl kalėjimų departamento atsakymo į skundą Nr. 2S-1292. Aš kreipiausi dėl neaiškumų su OASys taikoma metodika, kadangi dėl ilgo teismo proceso nesu tikras, kad man bus sudaryta galimybė sumažinti pakartotinio nusikaltimo rizikos vertinimo balus iki statinių (minimalių). [...]. Rašant skundą teisingumo ministerijai [reng. past.: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija], kuri persiuntė Kalėjimų departamentui nurodžiau žemiau esančius klausimus. Prašau, 1) išnagrinėti skundą bei informuoti; 2) Kaip sumažinti OASys rizikos balus iki statinių (nekintamų), per nepilnus 2 metus? 3) ar bus pritaikytos man šios rekomendacijos ir sudarytos sąlygos atostogoms, pusiaukelės namams, atvirajai kolonijai, bei kada, kokių pastangų tam reikia? 4) Išaiškinti ar privaloma vykdyti tokias rekomendacijas, rezoliucijas ir kas už tai atsakingas? [...]. Tačiau tikslių atsakymų negaunu, man buvo atsakoma teoriškai (klausimas Nr. 2), [...]. [...]. Klausimas Nr. 3 ir Nr. 4 atsakytas formaliai, nes neaišku ar rekomendacijos, rezoliucijos turi būti vykdomos, ar kas nors atsakingas už jų vykdymą. Kiti klausimai suprantami“ (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „Mano bausmės atlikimas, atvykau į Marijampolės PN, malonu, naujai renovuotas pastatas, tik vėl lietuviškas gudrumas lenda pro visus galus, nes kamerinis tipas taikant dinaminę priežiūrą, jame (mano manymu) turėtų būti teisės aktai taikomi kiti, [...] šis pastatas (mano manymu) turėtų veikti kaip tarpinė stotelė iki atvirosios kolonijos, pusiaukelės namų, nuteistasis jei gerai elgiasi, turi turėti galimybę būti perkeltam į lengvesnes kalinimo sąlygas, o čia sukelti nuteistieji su bausmėmis virš 10 metų, kuriems niekas nepriklauso (atviroji kolonija, pusiaukelės namai,

trumpalaikės išvykos namo)“;

2.3. „Atvykau į Marijampolės PN 2017-12-08, o individualus resocializacijos planas buvo sudarytas 2018 m. balandžio 20 d. apytiksliai“;

2.4. „Apskritai tariant yra sunku išsireikalauti informaciją: ko nori iš nuteistojo pataisos namai ir ką nuteistasis turi atlikti [...]. Sunku elementariai gauti suderintą individualų socialinės reabilitacijos planą, kuris būtų suderintas bent jau su lygtinio paleidimo komisijos nariais (pareigūnais), kurie sprendžia lygtinio paleidimo klausimą“;

2.5. „Dėl sudaryto individualaus soc. reabilitacijos plano: man buvo sudarytas planas, kad turiu mokytis specialybei, tačiau man jau nesudarė sąlygų. [...]. Vėliau 2018.09.12 kreipiausi su prašymu priimti mokytis ir gavau atsakymą iš Marijampolės profesinio rengimo centro Nr. IS1-195, kuriame nurodomi teisės aktai ir apačioje lapo: šiuo metu visos grupės pilnai suformuotos, priėmimo laikas pasibaigė ir jokia institucija niekuo padėti negali, tenka apgailestauti, kad nesikreipėte laiku Atkeiptinas dėmesys: apskundimo tvarkos nėra šiame lape.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde ir jo papildymo raštuose nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

4. Atsižvelgiant į Skunde ir jo papildymo raštuose aprašytas aplinkybes, tyrimas bus atliekamas ir išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

4.1. dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai pateikiant neišsamų atsakymą;

4.2. dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su individualiu socialinės reabilitacijos planu;

4.3. dėl MPRC pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai nenurodant Pareiškėjui pateikto atsakymo apskundimo tvarkos;

4.4. dėl Pareiškėjo iškeltų klausimų, susijusių su dinaminio saugumo principų / dinaminės priežiūros įgyvendinimu.

Dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai pateikiant neišsamų atsakymą

Skundo dalies tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

5. Seimo kontrolierius 2018 m. gegužės 10 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-1309 kreipėsi į KD, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2018 m. birželio 8 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2018 m. birželio 7 d. raštą Nr. 1S-2040.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

5.1. „Pareiškėjo 2018-03-08 skundas buvo gautas ir pagal kompetenciją išnagrinėtas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijoje [...]. 2018-03-22 raštu Nr. (1.23)7R-2027 Pareiškėjui buvo pateiktas atsakymas ir tuo pačiu raštu KD buvo įpareigotas išnagrinėti likusią kreipimosi dalį [...]“;

5.2. „2018-04-19 raštu Nr. 2S-1292 KD pateikė Pareiškėjui atsakymą į jo 2018-03-08 skundo dalį [...]“;

5.3. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. kovo 22 d. rašte Nr. (1.23)7R-2027 nurodoma, kad „[...] Teisingumo ministerija [reng. past.: Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija] planuoja *inter alia* peržiūrėti ir nuteistųjų teisės be sargybos (palydos) išvykti iš pataisos įstaigos teritorijų ribų, jų perkėlimo į atvirąsias kolonijas ar pusiaukelės namus bei lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos mechanizmą ir, esant poreikiui, parengti teisės aktų projektus dėl šio mechanizmo tobulinimo“;

5.4. šios pažymos 5.2 punkte paminėtame KD atsakyme Pareiškėjui paaiškinama, kad „[...]“

Jūsų nurodyto pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos balai 56–60 yra priskiriami vidutinei rizikai. Jei jie skirti už statinius veiksmus – sumažinti jų nėra galimybės, kadangi statiniai veiksniai nekinta. Koreguojama, t. y. mažinama rizika pakartotinai nusikalsti gali būti tik tuomet, jei pakartotinio nusikalstamumo tikimybę didina kriminogeniniai asmens poreikiai, t. y. probleminės gyvenimo sritys, apimančios socialinius, ekonominius ir asmenybinius aspektus. Tokiu atveju asmeniui yra rekomenduojamos įvairios intervencinės-korekcinės priemonės, pataisos programos, tikslinės individualios konsultacijos ir t. t. [...]. Atkreiptinas dėmesys, kad OASys metodika skirta nustatyti pakartotinio kriminalinio elgesio prognozę, t. y. kokia yra vertinamo asmens rizika pakartotinai nusikalsti ateityje. Todėl riziką pakartotinai nusikalsti ne tiek ir ne tik mažina nuteistojo dalyvavimas įvairiose psicho-edukacinio pobūdžio užsiėmimuose, teikiamų psichologinių konsultacijų skaičius ir turinys, kiek nuteistųjų vidinė motyvacija mąstymo ir elgesio korekcijai bei kitų kriminogeninių poreikių mažinimui.“

Skundo dalies tyrimui reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai

6. Viešojo administravimo įstatymo (VAI):

3 straipsnis „Viešojo administravimo principai“ – „Viešojo administravimo subjektai savo veikloje vadovaujasi šiais principais: [...] 2) objektyvumo. Šis principas reiškia, kad administracinio sprendimo priėmimas ir kiti oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs; [...] 4) nepiktnaudžiavimo valdžia. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektams draudžiama atlikti viešojo administravimo funkcijas neturint šio įstatymo nustatyta tvarka suteiktų viešojo administravimo įgaliojimų arba priimti administracinius sprendimus, siekiant kitų, negu įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatyta, tikslų; [...] 13) išsamumo. Šis principas reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį. [...]“

7. Kalėjų departamento nuostatų, patvirtintų 2012 m. vasario 28 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymu Nr. 1R-58:

8 punktas – „Kalėjų departamentas, siekdamas jam nustatytų veiklos tikslų, atlieka šias funkcijas: [...] 8.31. nustatyta tvarka nagrinėja asmenų prašymus, skundus ir pranešimus, priskirtinus Kalėjų departamento kompetencijai [...]“

Skundo dalies tyrimo išvados

8. Pareiškėjas teigia, kad KD jam pateikė neišsamų 2018 m. balandžio 19 d. atsakymą Nr. 2S-1292, t. y., nepaaiškino, kaip sumažinti OASys rizikos balus iki statinių (nekintamų) ir ar bus jam taikomos tarptautinės rekomendacijos, susijusios su atostogomis, pusiaukelės namais, atvirąja kolonija, nes galiojantis teisinis reglamentavimas nenustato jam realių galimybių gauti atostogas, patekti į pusiaukelės namus arba atvirąją koloniją.

9. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad į klausimą, susijusį su nuteistųjų atostogomis, apgyvendinimu pusiaukelės namuose ir atvirojoje kolonijoje, buvo atsakyta Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos 2018 m. kovo 22 d. raštu Nr. (1.23)7R-2027, t. y., šiame rašte nurodoma, kad yra planuojama peržiūrėti nuteistųjų teisės be sargybos (palydos) išvykti iš pataisos įstaigos teritorijų ribų, jų perkėlimo į atvirąsias kolonijas ar pusiaukelės namus bei lygtinio paleidimo iš pataisos įstaigos mechanizmą ir, esant poreikiui, parengti teisės aktų projektus dėl šio mechanizmo tobulinimo (šios pažymos 5.3 punktas). Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos atsakymo teisėtumu ir pagrįstumu neabejoja. Dėl šios priežasties toliau pažymoje bus vertinamas tik KD Pareiškėjui pateikto atsakymo atitikimas teisės aktų reikalavimams.

10. Nagrinėdamas pareiškėjų skundus KD, kaip viešojo administravimo subjektas, be

specialiųjų teisės nuostatų, savo veikloje privalo laikytis viešojo administravimo srityje taikomų viešojo administravimo principų, tarp jų, išsamumo principo, kuris reiškia, kad viešojo administravimo subjektas į prašymą ar skundą turi atsakyti aiškiai ir argumentuotai, nurodydamas visas prašymo ar skundo nagrinėjimui įtakos turėjusias aplinkybes ir konkrečias teisės aktų nuostatas, kuriomis rėmėsi vertindamas prašymo ar skundo turinį, ir objektyvumo principo, kuris reiškia, kad oficialūs viešojo administravimo subjekto veiksmai turi būti nešališki ir objektyvūs, t. y., KD, sprendimuose turi būti aiškiai nurodyti objektyviais duomenimis (faktais) ir teisės aktų normomis pagrįsti sprendimo motyvai (šios pažymos 6 punktas).

11. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija 2018 m. kovo 22 d. raštu Nr. (1.23)7R-2027 persiuntė KD nagrinėti pagal kompetenciją Pareiškėjo 2018 m. kovo 8 d. skundo dalį, susijusią su OASys rizikos balų mažinimu. KD 2018 m. balandžio 19 raštu Nr. 2S-1292 pateikė Pareiškėjui išsamų atsakymą į jo 2018 m. kovo 8 d. kreipimąsi, t. y., paaiškino, kad kintamų pakartotinio nusikalstamo elgesio rizikos balų mažinimui asmeniui yra rekomenduojamos įvairios intervencinės-korekcinės priemonės, pataisos programos, tikslinės individualios konsultacijos ir t. t. Be to, KD atkreipė Pareiškėjo dėmesį į tai, kad „riziką pakartotinai nusikalsti ne tiek ir ne tik mažina nuteistojo dalyvavimas įvairiose psicho-edukacinio pobūdžio užsiėmimuose, teikiamų psichologinių konsultacijų skaičius ir turinys, *kiek nuteistųjų vidinė motyvacija mąstymo ir elgesio korekcijai bei kitų kriminogeninių poreikių mažinimui*“ (šios pažymos 5.4 punktas), bei nurodė 2018 m. balandžio 19 rašto Nr. 2S-1292 apskundimo tvarką.

12. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai pateikiant neišsamų atsakymą, yra nepagrįsta.

Dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), susijusių su individualiu socialinės reabilitacijos planu

Skundo dalies tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

13. Seimo kontrolierius 2018 m. gegužės 10 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-1308, 2018 m. birželio 15 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-1686, 2018 m. spalio 5 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-2687 kreipėsi į MPN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. Seimo kontrolierius gavo MPN 2018 m. gegužės 25 d. raštą Nr. 9/07-6149, 2018 m. liepos 4 d. raštą Nr. 9/07-7919, 2018 m. spalio 19 d. raštą Nr. 1/953.

Šiuose raštuose ir prie jų pridėtuose dokumentuose nurodoma:

13.1. „informuojame, kad nuteistasis [...] į Marijampolės pataisos namus atvyko 2017 m. gruodžio 8 d.“;

13.2. „pažymime, kad Pareiškėjui individualus socialinės reabilitacijos pataisos planas buvo sudarytas 2018-04-20, su kuriuo nuteistasis buvo supažindintas pasirašytinai [...]“;

13.3. „pažymime, kad Pareiškėjui individualus socialinės reabilitacijos pataisos planas buvo sudarytas derinant su pačiu Pareiškėju, siekiant mažinti rizikos vertinimo balus pagal „OASys“ metodiką, prieš lygtinio termino suėjimą. Taip pat informuojame, jog minėtam nuteistajam [...] išankstinio lygtinio paleidimo terminas numatytas 2020-09-27“;

13.4. 2018 m. balandžio 20 d. socialinės reabilitacijos pataisos plane yra nurodyta, kad Pareiškėjas 2018 / 2019 mokslo metais turėtų mokytis profesinio rengimo centre;

13.5. „Nuteistojo pakartotinio nusikalstamumo vertinimas nuteistajam atliktas Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje. Jam nustatyta vidutinė rizika. 2017-01-26 d. sudarytas individualus socialinės reabilitacijos planas. Su šiuo planu 2017-01-26 d. X supažindintas pasirašytinai“;

13.6. „X skundžiasi, kad individualus nuteistojo socialinės reabilitacijos planas nėra derinamas su pareigūnais dalyvaujančiais lygtinio paleidimo komisijoje. [...]. Šio plano rengimo

metodikoje nėra numatyta jį derinti su lygtinio paleidimo komisija“;

13.7. „pažymime, kad Pareiškėjas [...] 2018-09-04 prašymu [...] kreipėsi į įstaigos administraciją dėl mokymosi Marijampolės profesinio rengimo centre [...]. Pareiškėjo prašymas 2018-09-10 raštu [...] išsiųstas į Marijampolės profesinio rengimo centrą [...]“;

13.8. „pažymime, kad nuteistasis [...] kreipėsi į Marijampolės pataisos namus 2018-08-22 skundu [...] [reng. past.: Pareiškėjas pateikė skundą „Dėl nesudaromų sąlygų mokytis profesinėje mokykloje“]. Pareiškėjui 2018-09-21 raštu Nr. 20/07-1289 buvo pateiktas atsakymas [...]“;

13.9. MPN 2018 m. rugsėjo 21 d. raštu Nr. 20/07-1289 Pareiškėjas informuojamas, kad „[...] priėmimas į Profesinio rengimo centrą [reng. past.: Marijampolės profesinio rengimo centras] vykdomas per elektroninio registravimo sistemą. Duomenis pagal nuteistųjų prašymus suveda profesinio rengimo centro pataisos namų skyriaus vedėjas. Prašymai buvo priimami 2018 m. birželio, liepos mėnesiais. Profesinio rengimo centro pataisos namų skyriaus darbuotojai tris kartus lankėsi jūsų lokaliniame sektoriuje ir kalbėjosi su nuteistaisiais, rinko iš jų prašymus. Jūs teigiate, kad buvo priimti tik keli nuteistieji. Informuojame, kad iš IV lokalinio sektoriaus į Profesinio rengimo centro pataisos namų skyrių priimta 12 nuteistųjų.“

Skundo dalies tyrimui reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai

14. Bausmių vykdymo kodekso (BVK):

136 straipsnis „Socialinės reabilitacijos organizavimas“ (straipsnio redakcija, galiojusi nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. iki 2019 m. liepos 6 d.) – „Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų socialinę reabilitaciją organizuoja pataisos įstaigų administracija. Teisę dalyvauti šiame darbe turi valstybės ir savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, jų nariai, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys“;

137^l straipsnis „Socialinės reabilitacijos planavimas“ (straipsnio redakcija, galiojusi nuo 2015 m. rugsėjo 1 d. iki 2019 m. liepos 6 d.) – „1. Socialinė reabilitacija vyksta pagal nuteistajam sudarytą individualų socialinės reabilitacijos planą. Sudarant šį planą, turi dalyvauti nuteistasis. [...]. 2. Individualus socialinės reabilitacijos planas sudaromas atsižvelgiant į nuteistojo nusikalstamo elgesio rizikos mastą, kriminogeninius veiksnius, numatytas kriminogeninių veiksmų šalinimo priemones, pataisos įstaigos, kurioje atlieka bausmę nuteistasis, režimą. [...]. 3. Individualiame socialinės reabilitacijos plane turi būti nurodyta: [...] 4) kintamųjų kriminogeninių veiksmų šalinimo priemonės ir jų įgyvendinimo terminai; [...] 9) kitos priemonės, kurių įgyvendinimas padėtų nuteistajam socialiai reabilituotis. 4. Individualus socialinės reabilitacijos planas turi būti sudarytas ne vėliau kaip per dešimt darbo dienų nuo nuteistojo atvykimo į pataisos įstaigą. 5. Nuteistasis su individualiu socialinės reabilitacijos planu supažindinamas pasirašytinai. 6. Individualus socialinės reabilitacijos planas gali būti tikslinamas [...]. 7. Individualaus socialinės reabilitacijos plano formą ir jo rengimo metodiką tvirtina Kalėjimų departamento direktorius“;

148 straipsnis „Nuteistųjų profesinis mokymas“ – „1. Pataisos įstaigose ir valstybės įmonėse prie pataisos įstaigų gali būti organizuojamas nuteistųjų profesinis mokymas. Nuteistieji turi teisę pasirinkti profesiją, kurios mokysis pagal pataisos įstaigos administracijos pateiktą sąrašą ir turimą mokymo bazę. [...]. 4. Nuteistųjų profesinio mokymo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.“

15. Nuteistųjų profesinio mokymo organizavimo tvarkos aprašo, patvirtinto 2016 m. sausio 14 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 30:

7 punktas – „Nuteistieji, norintys mokytis pagal pasirinktą laisvės atėmimo vietoje įgyvendinamą profesinio mokymo programą, profesinio mokymo įstaigos vadovui pateikia rašytinį prašymą.“

16. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194:

65 *punktas* – „Pataisos namų, laisvės atėmimo vietų ligoninės, nepilnamečių pataisos namų ir kalėjimų direktoriai įsakymais sudaro komisijas, kurios nuteistuosius, pirmą kartą po nuosprendžio įsiteisėjimo iš kardomojo kalinimo vietos atvykusius į šias pataisos įstaigas, jiems dalyvaujant, priskiria paprastosioms grupėms, taip pat suskirsto į būrius, skyrius ir kameras. Skirstant nuteistuosius į būrius, skyrius, kameras atsižvelgiama į jų neigiamos įtakos kitiems nuteistiesiems riziką, sveikatos būklę, amžių, gebėjimus užsiimti darbine veikla, kitas asmenines savybes, pataisos įstaigos psichologinės tarnybos rekomendacijas ir laikantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse nustatytą nuteistųjų izoliuoto laikymo reikalavimų.“

17. Individualaus socialinės reabilitacijos plano rengimo metodikos, patvirtintos KD direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 26 d. įsakymu Nr. V-313:

5 *punktas* – „Individualus socialinės reabilitacijos planas sudaromas kiekvienam naujai į pataisos įstaigą atvykusiam nuteistajam“;

6 *punktas* – „Individualų socialinės reabilitacijos planą sudaro ir jo įgyvendinimo priežiūrą vykdo pataisos įstaigų socialinės reabilitacijos skyrių būrių viršininkai (toliau – būrio viršininkas), tvirtina – įstaigos direktorius arba jo įgaliotas asmuo“;

7 *punktas* – „Sudarant individualų socialinės reabilitacijos planą rekomendacijas dėl prevencinių ir intervencinių socialinės reabilitacijos priemonių gali teikti Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 136 straipsnyje nurodytos organizacijos ir asmenys, kurių dalyvavimas įgyvendinat socialinės reabilitacijos plane numatytas priemones gali padėti nuteistajam socialiai reabilituotis“;

9 *punktas* – „Individualus socialinės reabilitacijos planas yra tęstinis dokumentas, nuolatos peržiūrimas ir koreguojamas atsižvelgiant į jame numatytų prevencinių ir/ar intervencinių socialinės reabilitacijos priemonių įgyvendinimo rezultatus“;

10 *punktas* – „Individualaus socialinės reabilitacijos plano priemonės aptariamoms su nuteistuoju, nustatomi jų įgyvendinimo terminai, išaiškinami priemonės įgyvendinimo vertinimo rezultatai. Nuteistasis savo susipažinimą su individualiu socialinės reabilitacijos planu patvirtina parašu“;

13 *punktas* – „Pirmines rekomenduojamas prevencines ir/ar intervencines socialinės reabilitacijos priemones naujai į pataisos įstaigą atvykusiems nuteistiesiems būrių viršininkai, apsaugos ir priežiūros, kriminalinės žvalgybos skyrių, sveikatos priežiūros ir psichologinių tarnybų specialistai surašo į Individualaus darbo su nuteistuoju knygelę“;

14 *punktas* – „Individualaus darbo su nuteistuoju knygelė pateikiama Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 „Dėl Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių patvirtinimo“, 65 punkte nurodytai, pataisos įstaigos direktoriaus įsakymu sudarytai komisijai“;

15 *punktas* – „Individualų socialinės reabilitacijos planą naujai į būrį paskirtam nuteistajam, jam dalyvaujant sudaro nuteistųjų būrio, į kurį paskiriamas nuteistasis, viršininkas ir pateikia tvirtinti pataisos įstaigos direktoriui arba jo įgaliotam asmeniui per 10 darbo dienų nuo nuteistojo atvykimo į pataisos įstaigą“;

16 *punktas* – „Per vieną mėnesį nuo naujai į pataisos įstaigą atvykusio nuteistojo paskyrimo į nuteistųjų būrį dienos atliekamas nusikalstamo elgesio rizikos įvertinimas. Atsižvelgiant į taikytos nusikalstamo elgesio rizikos vertinimo metodikos rezultatus nustatomi kintamieji kriminogeniniai poreikiai, turintys įtakos nusikalstamo elgesio rizikai, parenkamos prevencinės ir / ar intervencinės socialinės reabilitacijos priemonės ir šia informacija papildomas individualus socialinės reabilitacijos planas.“

Skundo dalies tyrimo išvados

18. Skunde nurodoma, kad MPN pareigūnai nepagrįstai ilgai delsė sudaryti Pareiškėjui individualų socialinės reabilitacijos planą, jo nederino su lygtinio paleidimo komisijos nariais ir

nesudarė sąlygų jį vykdyti – dalyvauti profesinio mokymo programoje.

19. Socialinė rehabilitacija pataisos įstaigoje vyksta pagal kiekvienam į pataisos įstaigą atvykusiam nuteistajam sudarytą individualų socialinės rehabilitacijos planą. Individualus socialinės rehabilitacijos planas turi būti sudarytas ne vėliau kaip per dešimt darbo dienų nuo nuteistojo atvykimo į pataisos įstaigą. Šis planas yra tęstinis dokumentas, nuolat peržiūrimas ir koreguojamas atsižvelgiant į jame numatytų prevencinių ir / ar intervencinių socialinės rehabilitacijos priemonių įgyvendinimo rezultatus. Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą *per vieną mėnesį* nuo naujai į pataisos įstaigą atvykusio nuteistojo paskyrimo į nuteistųjų būrį dienos atliekamas nusikalstamo elgesio rizikos įvertinimas, t. y., nustatomi kintamieji kriminogeniniai poreikiai, turintys įtakos nusikalstamo elgesio rizikai, tuomet parenkamos prevencinės ir / ar intervencinės socialinės rehabilitacijos priemonės ir šia informacija *papildomas individualus socialinės rehabilitacijos planas* (šios pažymos 14, 17 punktai).

Skundo tyrimo metu nustatyta (šios pažymos 13.1, 13.2, 13.5 punktai), kad Pareiškėjo nusikalstamo elgesio rizikos vertinimas buvo atliktas Pravieniškių pataisos namuose-atvirojoje kolonijoje, o 2017 m. sausio 26 d. sudarytas individualus socialinės rehabilitacijos planas. 2017 m. gruodžio 8 d. Pareiškėjas atvyko į MPN. Pareiškėjui individualus socialinės rehabilitacijos planas MPN buvo sudarytas 2018 m. balandžio 20 d., t. y., *po daugiau nei keturių mėnesių* nuo Pareiškėjo atvykimo į MPN. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad MPN pareigūnai pažeidė teisės aktuose įtvirtintą vieno mėnesio terminą, skirtą papildyti jau Pareiškėjui sudarytą individualų socialinės rehabilitacijos planą arba sudaryti naują individualų socialinės rehabilitacijos planą.

20. Laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų socialinę rehabilitaciją organizuoja pataisos įstaigų administracija. Dėl šios priežasties pagal teisės aktų nuostatas individualų socialinės rehabilitacijos planą yra įgaliojti sudaryti ir jo įgyvendinimo priežiūrą vykdyti pataisos įstaigų socialinės rehabilitacijos skyrių būrių viršininkai (toliau vadinama ir – būrio viršininkas), o tvirtinti – įstaigos direktorius arba jo įgaliojtas asmuo. Nuteistojo individualaus socialinės rehabilitacijos plano sudarymo procese be būrio viršininko turi teisę dalyvauti apsaugos ir priežiūros, kriminalinės žvalgybos skyrių, sveikatos priežiūros ir psichologinių tarnybų specialistai. Rekomendacijas dėl prevencinių ir intervencinių socialinės rehabilitacijos priemonių gali teikti valstybės ir savivaldybių institucijos, nevyriausybinės organizacijos, religinės bendruomenės ir bendrijos, jų nariai, kiti fiziniai ir juridiniai asmenys, kurių dalyvavimas įgyvendinat socialinės rehabilitacijos plane numatytas priemones gali padėti nuteistajam socialiai reabilituotis. Be to, individualaus socialinės rehabilitacijos plano priemonės aptariamoms su nuteistuoju. Su sudarytu nuteistojo individualiu socialinės rehabilitacijos planu turi teisę susipažinti ir pataisos namų direktoriaus įsakymais sudarytų komisijų, kurios nuteistuosius, pirmą kartą po nuosprendžio įsiteisėjimo iš kardomojo kalnimo vietos atvykusius į šias pataisos įstaigas, priskiria paprastosioms grupėms, taip pat suskirsto į būrius, skyrius ir kameras, nariai. Taigi įtvirtinto teisinio reglamentavimo (šios pažymos 14, 16, 17 punktai) sisteminė analizė leidžia daryti išvadą, kad pataisos įstaigos, šiuo atveju MPN, neturi pareigos kiekvieno nuteistojo individualaus socialinės rehabilitacijos plano derinti su lygtinio paleidimo komisija. Dėl šios priežasties vertintina, kad Pareiškėjas nepagrįstai teigia, jog MPN pareigūnai, nesuderinę jo individualaus socialinės rehabilitacijos plano su lygtinio paleidimo komisija, pažeidė teisės aktų reikalavimus.

21. Pareiškėjas skundžiasi ir tuo, kad MPN pareigūnai savo veiksmais galimai trukdė vykdyti jam sudarytą individualų socialinės rehabilitacijos planą. Konkrečiai Pareiškėjas Skunde ir jo papildymo raštuose nurodo, kad jam nebuvo sudarytos sąlygos laiku pateikti prašymą mokytis profesinio mokymo programoje.

Skundo tyrimo metu nustatyta (šios pažymos 13.4, 13.7 punktai), kad 2018 m. balandžio 20 d. Pareiškėjo individualiame socialinės rehabilitacijos plane yra nurodyta, jog jis 2018 / 2019 mokslo metais turėtų mokytis profesinio rengimo centre. Pareiškėjas į MPN administraciją dėl mokymosi Marijampolės profesinio rengimo centre kreipėsi 2018 m. rugsėjo 4 d., t. y., jau prasidėjus mokslo metams, tačiau, nepaisant to, Pareiškėjo prašymas 2018 m. rugsėjo 10 d. raštu buvo išsiųstas

į Marijampolės profesinio rengimo centrą, nes pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 15 punktą) nuteistasis, norintis mokytis pagal pasirinktą laisvės atėmimo vietoje įgyvendinamą profesinio mokymo programą, rašytinį prašymą turi pateikti profesinio mokymo įstaigos vadovui, o ne pataisos įstaigos administracijai. Ši aplinkybė leidžia teigti, kad MPN pareigūnai savo veiksmais nesiekė sutrukdyti Pareiškėjui mokytis MPRC, priešingai, persiūsdami Pareiškėjo 2018 m. rugsėjo 4 d. kreipimąsi nagrinėti pagal kompetenciją, tarpininkavo tarp Pareiškėjo ir MPRC. Pasak MPN pareigūnų (šios pažymos 13.9 punktą), prašymai mokytis MPRC buvo priimami birželio, liepos mėnesiais, todėl tuo laiku MPRC darbuotojams buvo sudaryta galimybė atvykti į pataisos namus, įskaitant ir į lokalinį sektorių, kuriame buvo laikomas Pareiškėjas, konsultuoti nuteistuosius klausimais, susijusiais su profesinio mokymo programomis, bei surinkti norinčiųjų mokytis prašymus. MPN duomenimis, dvylika asmenų iš lokalinio sektoriaus, kuriame buvo laikomas Pareiškėjas, buvo priimti mokytis pagal profesinio mokymo programas. Seimo kontrolierius neturi pagrindo abejoti šia informacija, kuri tik patvirtina prieš tai padarytą išvadą, kad MPN pareigūnai sudarė galimybes Pareiškėjui laiku pateikti prašymą dėl dalyvavimo profesinio mokymo programose, tačiau delsdamas pateikti pirmiau nurodytą prašymą jis neteko galimybės mokytis profesinio mokymo įstaigoje.

22. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad nagrinėjama Skundo dalis yra pagrįsta dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), pažeidžiant Pareiškėjo individualaus socialinės reabilitacijos plano sudarymo / papildymo terminą, o dėl kitų jų veiksmų (neveikimo), galimai Pareiškėjo individualaus socialinės reabilitacijos plano nederinant su lygtinio paleidimo komisijos nariais ir nesudarant sąlygų jį vykdyti – dalyvauti profesinio mokymo programoje, yra atmetina.

MPN direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje nuteistųjų, naujai atvykusių į MPN, nusikalstamo elgesio rizikos įvertinimas ir individualaus socialinės reabilitacijos plano papildymas / sudarymas būtų atliekamas teisės aktuose nustatytais terminais, t. y. per vieną mėnesį nuo naujai į pataisos įstaigą atvykusio nuteistojo paskyrimo į nuteistųjų būrį dienos.

Dėl MPRC pareigūnų veiksmų (neveikimo) galimai nenurodant Pareiškėjui pateikto atsakymo apskundimo tvarkos

Skundo dalies tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

23. Seimo kontrolierius 2018 m. spalio 5 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-2688 kreipėsi į Marijampolės profesinio rengimo centrą, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2018 m. spalio 10 d. Seimo kontrolierius gavo Marijampolės profesinio rengimo centro 2018 m. gegužės 9 d. raštą Nr. IS1-215.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

23.1. „Informuojame, kad nuteistajam [...] buvo paaiškinta, jog tuo laiku, kai minėtas asmuo kreipėsi dėl mokymosi Marijampolės profesinio rengimo centre, priėmimas jau buvo baigęsis, be to, Marijampolės profesinio rengimo centras priėmimo nevykdė – tai atliko Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija (LAMA BPO). Pagrindinis priėmimo laikas, kurio metu buvo suformuotos visos grupės, kurioms mokinių skaičiaus kvotas nustatė Švietimo ir mokslo ministerija, baigėsi 2018-08-10, o nuteistasis prašymą pateikė 2018-09-04. Marijampolės pataisos namai informaciją išsiuntė 2018-09-10, Marijampolės profesinio rengimo centras dokumentą gavo 2018-09-12. Kai 2018-09-17 pateikėme atsakymą [...], priėmimo mokytis procedūra LAMA BPO sistemoje buvo visiškai baigta ir jokių veiksmų dėl nuteistojo priėmimo mokytis atlikti negalėjome“;

23.2. „X pateiktame atsakyme šio dokumento apskundimo tvarka nebuvo nurodyta, kadangi mes gavome nuteistojo prašymą, bet ne skundą.“

Skundo dalies tyrimui reikšmingi Lietuvos Respublikos teisės aktai

24. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. rugpjūčio 22 d. nutarimo Nr. 875 Dėl prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių patvirtinimo:

2 punktas – „Rekomenduoti viešiesiems juridiniams asmenims, neturintiems viešojo administravimo įgaliojimų, nagrinėjant prašymus ir skundus ir organizuojant asmenų aptarnavimą, vadovautis šiuo nutarimu patvirtintomis Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklėmis.“

25. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų 2007 m. rugpjūčio 22 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 875:

1 punktas – „Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklės (toliau – Taisyklės) reglamentuoja prašymų ir skundų nagrinėjimą ir asmenų aptarnavimą viešojo administravimo subjektuose (toliau – institucijos). [...]“;

25 punktas – „Prašymai, išskyrus prašymus, į kuriuos, nepažeidžiant asmens, kuris kreipiasi, kitų asmenų ar institucijos interesų, galima atsakyti tą pačią darbo dieną, turi būti išnagrinėjami per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo institucijoje dienos“;

35 punktas – „Atsakymai į prašymus parengiami atsižvelgiant į jo turinį: [...] 35.4. į kitus prašymus – atsakoma laisva forma arba nurodomos atsisakymo tai padaryti priežastys“;

38 punktas – „Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas. Persiunčiant prašymą ar skundą nagrinėti kitai kompetentingai institucijai ir informuojant apie tai asmenį ar jo atstovą, pranešime asmeniui nurodyti minėtos apskundimo tvarkos nereikia.“

Skundo dalies tyrimo išvados

26. Pareiškėjas skundžiasi tuo, kad iš MPRC gavo atsakymą, kuriame nėra nurodyta jo apskundimo tvarka.

27. Skundo tyrimo metu nustatyta (šios pažymos 23 punktas), kad 2018 m. rugsėjo 12 d. MPRC buvo gautas Pareiškėjo prašymas, susijęs su jo galimybėmis dalyvauti profesinio mokymo programose. 2018 m. rugsėjo 17 d. MPRC pateikė atsakymą į Pareiškėjo prašymą. Šiame atsakyme Pareiškėjui yra paaiškinama, kad jam nebus sudarytos galimybės dalyvauti profesinio mokymo programose, nes Pareiškėjas pavėlavo pateikti prašymą. Pažymėtina, kad pirmiau nurodyto atsakymo apskundimo tvarka nebuvo pateikta. Anot MPRC pareigūnų, ją pateikti nebuvo būtina, nes Pareiškėjas pateikė prašymą, o ne skundą. Seimo kontrolierius atkreipia dėmesį, kad ši MPRC pareigūnų pozicija prieštarauja teisės aktų nuostatoms.

Pagal nustatytą teisinį reglamentavimą, kuriuo vadovautis Lietuvos Respublikos Vyriausybė rekomenduoja ir viešiesiems juridiniams asmenims, neturintiems viešojo administravimo įgaliojimų (šios pažymos 24, 25 punktai) institucija (įstaiga) nagrinėja pareiškėjo prašymą ir pareiškėjui pateikia atsakymą pagal jo turinį arba atsisako patenkinti minėtą prašymą ne vėliau kaip per 20 darbo dienų nuo prašymo gavimo institucijoje dienos. Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis *asmuo* ar jo atstovas *turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką*, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.

28. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl MPRC pareigūnų veiksmų (neveikimo), nenurodant Pareiškėjui pateikto atsakymo apskundimo tvarkos, yra pagrįsta.

MPRC direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad ateityje MPRC atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priešastys, arba MPRC siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas būtų informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.

**Dėl Pareiškėjo iškeltų klausimų,
susijusių su dinaminio saugumo principų / dinaminės priežiūros įgyvendinimu**

Skundo dalies tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

29. Seimo kontrolierius 2018 m. gegužės 10 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-1308, 2018 m. birželio 15 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-1686 kreipėsi į MPN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. Seimo kontrolierius gavo MPN 2018 m. gegužės 25 d. raštą Nr. 9/07-6149, 2018 m. liepos 4 d. raštą Nr. 9/07-7919.

Šiuose raštuose nurodoma:

29.1. „[...] paaiškiname, kad Marijampolės pataisos namuose dinaminės priežiūros modelis vykdomas vadovaujantis bendrais Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sąlygas ir tvarką reglamentuojančiais teisės aktais. [...]. Atskirų teisės aktų, reglamentuojančių dinaminės priežiūros vykdymą laisvės atėmimo vietų įstaigoje, nėra“;

29.2. „[...] Marijampolės pataisos namuose įdiegtas dinaminės priežiūros modelis, kurio tikslas padidinti nuteistųjų elgesio kontrolės veiksmingumą, sumažinti nuteistųjų nekontroliuojamą judėjimą už savo būriui priskirtos teritorijos ribų, geriau užkardyti nuteistųjų tarpusavio smurto atvejus, padėti nuteistiesiems vietoje išspręsti jiems rūpimus klausimus. Esminiai dinaminės priežiūros privalumai – padidinamas įstaigoje dirbančių pataisos pareigūnų skaičius dienos metu ir poilsio bei švenčių dienomis; – veiksmingesnė nuteistųjų, gyvenančių būrių teritorijose, judėjimo kontrolė ir patekimo į teritorijas, kuriose jiems neleidžiama lankytis (nuteistieji visuomet yra lydimi pareigūnų), užkardymo galimybės; – nuteistiesiems kylančių problemų išsprendimas vietoje (registracija pas gydytojus, pasimatymų laiko suderinimas bei pasimatymų suteikimas ir pan.). Vadovaujantis aukščiau įvardintais dinaminės priežiūros modelio tikslais, Pareiškėjas visuomet lydimas pareigūnų už savo būriui priskirtos teritorijos ribų, dažniau ir betarpiškai bendrauja su pareigūnais įvairiomis jam rūpimomis temomis“;

29.3. „Taip pat pažymime, kad Marijampolės pataisos namuose vykdoma nuolatinė [...] nuteistųjų apsauga ir priežiūra, neišskiriant, koks priežiūros modelis taikomas. Visų laisvės atėmimo bausmę Marijampolės pataisos namuose atliekančių nuteistųjų priežiūra vykdoma [...] atsižvelgiant į jo neigiamos įtakos kitiems nuteistiesiems riziką, sveikatos būklę, amžių, gebėjimus užsiimti darbine veikla, kitas asmenines savybes, pataisos įstaigos psichologinės tarnybos rekomendacijas ir laikantis Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekse nustatytų nuteistųjų izoliuoto laikymo reikalavimų“;

29.4. „vadovaujantis Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2014 m. gruodžio 30 d. įsakymu Nr. V-564 patvirtintos Dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigoje koncepcijos įgyvendinimo kryptimis Marijampolės pataisos namuose IV lokalinis sektorius renovuotas ir rekonstruotas į kamerų tipo patalpas, priežiūros ir apsaugos pareigūnai apmokinti dinaminio saugumo modelio ir jų skaičius lokaliame sektoriuje padidintas. Šių pareigūnų pareigybės praplėstos socialinio darbuotojo funkcijomis, dalis jų apmokinti programų vykdymo ir jas vykdo. [...]. Korpusė dienos metu dirba socialinės reabilitacijos skyriaus specialistai ir keturi dinaminės priežiūros specialistai. Dinaminės priežiūros specialistai išleidžiamus iš kamerų

nuteistuosius nuolat prižiūri, o iš lokalinio sektoriaus išleidžiant nuteistuosius juos lydi, todėl priežiūra yra intensyvesnė nei kitų 900 nuteistųjų, kuriuos prižiūri 13–14 pamainomis dirbančių jaunesniųjų pareigūnų.“

30. Seimo kontrolierius 2018 m. gegužės 10 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571/3D-1309 kreipėsi į KD, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2018 m. birželio 8 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2018 m. birželio 7 d. raštą Nr. 1S-2040.

Šiame rašte nurodoma, kad „Dinaminės priežiūros segmentą laisvės atėmimo vietų įstaigos diegia atsižvelgdamos į savo specifiką. Šiuo metu Panevėžio pataisos namuose ir Kauno nepilnamečių tardymo izoliatoriuje-pataisos namuose dinaminės priežiūros segmentas yra jau įdiegtas. Kitose įstaigose dinaminės priežiūros segmentas diegiamas tik atskiruose padaliniuose.“

31. Seimo kontrolierius 2019 m. rugsėjo 14 d. raštu Nr. 4D-2018/1-571, 579/3D-2275 kreipėsi į socialinių mokslų (teisės) daktarą, Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros docentą, kriminologą Gintautą Sakalauską, prašydamas pateikti kompetentingą nuomonę dėl Skunde nurodytų aplinkybių, susijusių su dinamine priežiūra.

2019 m. lapkričio 4 d. Seimo kontrolierius gavo doc. dr. Gintauto Sakalausko atsakymą, kuriame išdėstoma ši jo nuomonė: „Gerai veikiančioje įkalinimo sistemoje visa priežiūra turi būti tik dinaminė, o statinė turėtų būti taikoma tik tais atvejais, kai asmuo dėl savo elgesio negali būti prižiūrimas tokiu būdu (dabartinėje Lietuvos bausmių vykdymo teisinėje sistemoje tai atitiktų uždarymą į kamerų tipo patalpas ir perkėlimą į drausminę grupę). Pereinamuoju laikotarpiu dinaminei priežiūrai turėtų būti atrenkami asmenys, kurie jai yra tinkami savo elgesiu, nėra konfliktiški, gali būti grupėje ir pan. Nusikaltimas, už kurį asmuo atlieka laisvės atėmimo bausmę, ir jos trukmė neturėtų būti reikšmingi, nes svarbiausia šiuo atveju yra asmens keliamas pasitikėjimas ir jo norai bei galimybės dalyvauti įvairiose dinaminės priežiūros sąlygomis galimose užimtumo priemonėse. [...] [...] dinaminė priežiūra turi būti priemone asmens resocializacijai [...]“

Skundo dalies tyrimui reikšmingi teisės aktai

32. Europos Tarybos Ministrų Komiteto Rekomendacijos Rec(2006)2 valstybėms narėms dėl Europos kalėjimų taisyklių (toliau vadinama – Europos kalėjimų taisyklės):

51.1 punktas – „Apsaugos priemonės, taikomos kiekvieno kalinio saugiam kalinimui užtikrinti turi būti minimalios“;

51.2 punktas – „Apsauga, kuri yra užtikrinta fizinėmis kliūtimis ir kitomis techninėmis priemonėmis, turi būti papildyta dinamiška apsauga, kuri numato budintį personalą, pažįstantį prižiūrimus kalinius.“

33. Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo (įstatymo redakcija, įsigaliojusi nuo 2019 m. sausio 1 d.):

2 straipsnis „Įstatyme vartojamos sąvokos“ – „1. Dinaminė priežiūra – nuteistųjų resocializacijos, socialinės pagalbos suimtiesiems ir jų elgesio kontrolės priemonių visuma. [...]“

34. Dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcijos, patvirtintos 2014 m. gruodžio 30 d. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-564 (toliau vadinama ir – Koncepcija):

I skyrius „Bendrosios nuostatos“ – „Atsižvelgiant į vykdomas ir numatomas vykdyti bausmių vykdymo sistemos modernizavimo priemones (projektus), kuriomis iš esmės siekiama tobulinti laisvės atėmimo vietų įstaigų veiklą, jose esamas saugumo priemones, jų valdymą bei šių priemonių taikymo visumą yra būtina laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir suimtųjų bei nuteistųjų priežiūros modelio peržiūra, sukuriant naują saugumo priemonių taikymo būdą (jo koncepciją). Dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcija (toliau – Koncepcija)

nustato dinaminio saugumo prioritetus, vykdymo formas, taikymo apimtis ir kitas nuostatas. Pagrindinės Konceptijoje vartojamos sąvokos: Dinaminis saugumas – pareigūnų ir kitų darbuotojų veiksmų bei priemonių visuma, kuriais siekiama tinkamai reaguoti į laisvės atėmimo vietų įstaigose (toliau – įstaigos) funkcionuojančių apsaugos sistemų pažeidimus, identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines nuteistųjų būkles [...], tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti nuteistuosius socialiniais klausimais. [...]. Dinaminio saugumo taikymo tikslai yra užtikrinti įstaigose esančių darbuotojų ir kitų asmenų saugumą, stiprinant (plečiant) įkalinimo įstaigų personalo kompetenciją, mažinti subkultūros apraiškas, lengviau įgyvendinti socialinės integracijos ir individualaus darbo su nuteistaisiais programas, pastebimai mažinti žalingą laisvės atėmimo vietos poveikį nuteistojo asmenybei ir nuostatoms bei užkirsti kelią neformaliai elgesio taisyklių sklaidai“;

II skyrius „Situacijos apžvalga ir pagrindiniai veiksniai, lemiantys būtinumą tobulinti nuteistųjų (suimtųjų) priežiūrą ir apsaugą“ – „[...] Visose įstaigose vykdoma statinė apsauga, kuri paremta inžinerinių ir techninių priemonių panaudojimu, bei apsaugos postais, kur visą parą apsaugą vykdo ginkluoti šaunamaisiais ginklais pareigūnai. Kompleksiškai techninės ir inžinerinės priemonės per visą laikotarpį nuo 1991 metų iš esmės nebuvo renovuotos. [...] Šiai dienai įstaigose nuteistieji laikomi dideliuose lokaliniuose sektoriuose, kuriuose gali būti nuo 200 iki 400 nuteistųjų. Tokio kiekio nuteistųjų laikymas apsunkina jų priežiūrą [...]. Lokalizuojant nuteistuosius mažesnėmis grupėmis, patalpinant juos į kamerų tipo patalpas, rakinant juos nakties metu, būtų užtikrinta efektyvesnė jų priežiūra, elgesio kontrolė ir suteiktų galimybę atsisakyti brangiai kainuojančios ginkluotos laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos bei palaipsniui pereiti nuo fizinės apsaugos prie dinaminio saugumo vykdymo. [...] Vertinant dinaminio saugumo įgyvendinimo koncepcijos galimybes būtina atsižvelgti ir į tai, kad lokaliniuose sektoriuose laikoma daug nuteistųjų, todėl prižiūrėtojams gyvenamojoje zonoje, kurie vykdo tarnybą mobiliajame poste, nėra saugu, [...]. Tokiu būdu nėra užtikrinama tinkama nuolatinė nuteistųjų priežiūra. Tam, kad būtų užtikrinta tinkama nuolatinė nuteistųjų priežiūra, reikia daug žmogiškųjų išteklių, todėl įgyvendinus dinaminio saugumo koncepcijos idėjas laisvės atėmimo vietų įstaigose, padaugėtų prižiūrėtojų gyvenamojoje zonoje, kas leistų padidinti jų pačių, kitų darbuotojų, nuteistųjų ir suimtųjų bei materialiojo turto saugumą“;

III skyrius „Dinaminio saugumo organizavimo įstaigose modelis“ – „Dinaminis saugumas įstaigose turi būti organizuojamas ir realizuojamas šiose betarpiškai tarpusavyje susijusiose ir viena be kitos funkcionuoti negalinčiose srityse: veiklos organizavimas nuteistųjų priežiūros, resocializacijos srityje (priežiūros pareigūnų ir socialinių darbuotojų funkcijos); įstaigų apsaugos organizavimas (techninės apsaugos priemonės, apsaugos funkcijas vykdančios pareigūnai, veikimas ypatingų įvykių metu); įstaigų veiklos organizavimas materialinio aprūpinimo srityse (personalo išteklių, sveikatos priežiūra, buities gerbūvio gerinimas). [...] Įstaigų pareigūnai turi būti specialiai apmokyti tinkamai reaguoti į įstaigose funkcionuojančių apsaugos sistemų pažeidimus, identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines nuteistųjų būkles, tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti nuteistuosius socialiniais klausimais. Įstaigose, kuriose vykdoma dinaminio saugumo veikla, turi būti parengiamas Dinaminio saugumo vykdymo planas, kuriame nustatomos visų pareigūnų, vykdančių dinaminę apsaugą, funkcijos, informacijos rinkimo, fiksavimo ir perdavimo tvarka. Dinaminio saugumo veiklos teritorijoje esančių nuteistųjų (suimtųjų) nuolatinę elgesio kontrolę organizuoja ir užtikrina priežiūros pareigūnai. Nuteistieji savo gyvenamosiose, buitinėse ir pagalbinėse patalpose, savo būrio lauko teritorijoje įprastai gali judėti laisvai, tačiau nuolat prižiūrimi pareigūnų. Nuteistųjų judėjimas už būrio teritorijos ribų griežtai kontroliuojamas priežiūros pareigūnų. Nakties metu nuteistųjų (suimtųjų) gyvenamosios patalpose (sekcijos, kameros) užrakinamos. Priežiūros pareigūnų postai gyvenamosiose patalpose išdėstomi tokiu būdu, kad nuteistieji (suimtieji) bet kuriuo paros metu galėtų tiesiogiai kreiptis į tarnybą vykdančią pareigūną. Nuteistųjų (suimtųjų) stebėjimas gali būti vykdomas betarpiškai kontaktuojant su šiais asmenimis, taip pat vaizdo stebėjimo priemonėmis. Apsaugos ir priežiūros, socialinės rehabilitacijos bei kiti įstaigos pareigūnai nustatyta tvarka fiksuoja informaciją duomenų kaupimo sistemoje apie jo žinioje esančius nuteistuosius (suimtuosius) [...]. Įstaigose, kuriose vykdoma

dinaminio saugumo veikla, teritorijos perimetro apsauga organizuojama atsisakant fizinės apsaugos ir pasitelkiant inžinierines bei technines priemones. Šiose įstaigose turi būti sudaromos specialiosios pareigūnų grupės, kurios nedelsiant reaguotų į apsaugos techninių priemonių pranešimus ir užtikrintų galimų nuteistųjų (suimtųjų) pabėgimų ar draudžiamų daiktų patekimo užkardymą. [...].“

35. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir jam pavaldžių laisvės atėmimo vietų įstaigų dinaminio saugumo koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano, patvirtinto 2016 m. balandžio 15 d. Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus įsakymu Nr. V-143 (toliau vadinama ir – Planas):

1 punktas – „Pristatyti dinaminio saugumo koncepciją laisvės atėmimo vietų įstaigų direktoriams ir jų pavaduotojams. [...]. Iki 2016 m. birželio 1 d.“;

2 punktas – „Apmokyti Kalėjimų departamento Mokymo centro dėstytojus bei laisvės atėmimo vietų įstaigų psichologinių tarnybų specialistus dinaminio saugumo klausimais, kurie bus atsakingi už tolimesnę jaunesniųjų pareigūnų mokymą laisvės atėmimo vietų įstaigose. [...]. Iki 2016 m. liepos 1 d.“;

3 punktas – „Organizuoti dinaminio saugumo praktinius mokymus laisvės atėmimo vietų įstaigų Apsaugos ir priežiūros bei Kriminalinės žvalgybos skyriaus viršininkams ir jų pavaduotojams. [...]. Iki 2016 m. rugpjūčio 1 d.“;

4 punktas – „Tardymo izoliatorių ir kalėjimo direktoriams parengti dinaminio saugumo įgyvendinimo priemonių modelį bei pateikti jį Kalėjimų departamentui. [...]. Iki 2016 m. liepos 1 d.“;

5 punktas – „Laisvės atėmimo vietų įstaigų psichologams, apmokytiems pagal šio plano 2 punktą: parengti jaunesniųjų pareigūnų apmokymų dinaminio saugumo klausimais grafiką. [...]. Iki 2016 m. rugpjūčio 1 d.; organizuoti bei vykdyti mokymus pagal parengtą grafiką. [...]. Iki 2016 m. gruodžio 31 d.“;

6 punktas – „Mokymo centro direktoriui parengti dinaminio saugumo mokymo programą ir pateikti ją Kalėjimų departamentui. [...]. Iki 2016 m. rugpjūčio 1 d.“;

7 punktas – „Laisvės atėmimo vietų įstaigų direktoriams pagal dinaminės apsaugos koncepciją įvertinti postų efektyvumą ir jų poreikį bei ataskaitą pateikti Kalėjimų departamentui. [...]. Iki 2016 m. liepos 1 d.“

Seimo kontrolieriaus darbo praktika

36. 2020 m. balandžio 9 d. Seimo kontrolieriaus pažymos Nr. 4D-2018/1-579:

14 punktas – „[...] Taip pat nė viena kompetentinga institucija nepateikė paaiškinimų, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitoje nurodoma „dinaminė priežiūra“ ir Koncepcijoje minimas „dinaminis saugumas“ yra tapačios sąvokos; koks šių sąvokų santykis; ar Koncepcijoje įvardijami dinaminio saugumo principai yra taikomi vykdant dinaminę priežiūrą. [...] dinaminės priežiūros sąvokos apibrėžimas nepaaiškina, kaip ji turės būti taikoma konkrečiose įkalinimo įstaigose, t. y., ar ji bus taikoma visiems asmenims, jei ne, kuriems ir pagal kokius kriterijus atrinktiems asmenims ji bus taikoma, kokios resocializacijos, socialinės pagalbos priemonės šiems atrinktiems asmenims bus taikomos, ar jos skirsis nuo kitiems asmenims taikomų resocializacijos ir socialinės pagalbos priemonių, jei taip, kokie šie skirtumai, kokios objektyvios priežastys pateisina tokią įkalinimų asmenų diferenciaciją, koks asmenims taikomų resocializacijos priemonių / socialinės pagalbos santykis su elgesio kontrole, ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad atsakymų į šiuos klausimus negalima rasti nei Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatyme, nei kituose teisės aktuose. [...]“;

15.1 punktas – „[...] yra siekiama, jog dinaminės priežiūros korpuse laikomi ŠTI suimtieji kasdien turėtų galimybę keturias valandas praleisti ne kameroje, o tais atvejais, kai tai yra objektyviai neįmanoma, ne mažiau kaip tris valandas. ŠTI pareigūnai paaiškino, kad dėl žmoniškųjų išteklių ir užimtumo patalpų trūkumo *suimtiesiems, kuriems yra taikoma dinaminė priežiūra, yra sudaroma galimybė už gyvenamosios kameros ribų praleisti ne mažiau kaip tris valandas*, o *suimtiesiems*,

kuriems dinaminė priežiūra nėra taikoma (tarp jų, ir **Pareiškėjui**), yra sudaroma galimybė už gyvenamosios kameros ribų praleisti **dvi su puse valandos**. Taip pat suimtieji, kuriems yra taikoma dinaminė priežiūra, **turi papildomą galimybę nuo 18.00 val. iki 19.30 val. ir nuo 20.00 val. iki 20.30 val. būti ne kameroje.** [...]“;

17 punktas – „Atsižvelgdamas į pozityvius dinaminio saugumo principų taikymo tikslus (užtikrinti įstaigose esančių darbuotojų ir kitų asmenų saugumą, stiprinant (plečiant) įkalinimo įstaigų personalo kompetenciją, mažinti subkultūros apraiškas, lengviau įgyvendinti socialinės integracijos ir individualaus darbo su nuteistaisiais programas, pastebimai mažinti žalingą laisvės atėmimo vietos poveikį nuteistojo asmenybei ir nuostatoms bei užkirsti kelią neformaliai elgesio taisyklių sklaidai), Seimo kontrolierius teigiamai vertina dinaminės priežiūros diegimą visose Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose. Kartu neabejojama, kad tai yra sudėtingas procesas, todėl pereinamuoju laikotarpiu gali kilti kliūčių dinaminę priežiūrą taikyti iš karto visose Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose ir visiems įkalintiems asmenims. Vis dėlto Seimo kontrolierius pažymi, kad perėjimas nuo statinės apsaugos iki dinaminės priežiūros negali trukti nepagrįstai ilgą laiką. Atkreiptinas dėmesys, kad, pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitą, visose Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose dinaminės priežiūros modelis turėjo būti baigtas diegti 2018 m., tačiau iki šios pažymos priėmimo dienos tai nėra padaryta. Dėl šios priežasties Kalėjimų departamento direktoriui rekomenduotina reglamentuoti, kaip Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose turi būti diegiami dinaminio saugumo principai / vykdoma dinaminė priežiūra, imtis konkrečių jų diegimo priemonių bei nustatyti šių priemonių įgyvendinimo terminus.“

37. 2020 m. birželio 12 d. Seimo kontrolierius gavo KD 2020 m. birželio 11 d. raštą Nr. 1S-1477, kuriuo yra atsakoma į Seimo kontrolieriaus 2020 m. balandžio 9 d. pažymoje Nr. 4D-2018/1-579 pateiktas rekomendacijas, susijusias su dinaminio saugumo principais / dinamine priežiūra (toliau vadinama ir – KD raštas).

Šiame rašte nurodoma:

37.1. „Dinaminės priežiūros paskirtis, vykdymo ypatumai reglamentuoti Laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos ir priežiūros instrukcijoje (toliau – Instrukcija), patvirtintoje Kalėjimų departamento direktoriaus 2020 m. balandžio 1 d. įsakymu Nr. V-88, kurioje įtvirtinta, kad dinaminė priežiūra apima suimtųjų (nuteistųjų) nuolatinę elgesio kontrolę jų buvimo vietose, renkant, fiksuojant ir perduodant svarbią informaciją atsakingiems pataisos pareigūnams. Dinamine priežiūra siekiama identifikuoti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines suimtųjų (nuteistųjų) būkles (agresiją, frustraciją, savižudybės riziką, depresiją, apsvaigimą, patirtą prievartą ir kt.), tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti suimtuosius (nuteistuosius) realizuojant jų teises. Iš ko seka, kad dinaminės priežiūros paskirtis apima ir dinaminio saugumo principus“;

37.2. „Atkreiptinas dėmesys, kad dinaminė priežiūra suprantama kaip santykis tarp dinaminę priežiūrą vykdančio pataisos pareigūno ir nuteistojo (suiptojo), kuomet padedama spręsti iškilusias asmenines nuteistojo (suiptojo) problemas, bet ne suteikiant papildomų teisių ir laisvių. Todėl manytume, kad dinaminės priežiūros teisinis reguliavimas šiuo metu yra pakankamas“;

37.3. „Paaiškiname, kad dinaminė priežiūra yra vykdoma visose laisvės atėmimo vietų įstaigose, išskyrus laisvės atėmimo vietų ligoninę, tačiau ne pilna apimtimi, nes įstaigose susiduriama su įvairiomis problemomis [...]. Vienos iš aktualiausių problemų yra personalo, priežiūrą vykdančių pareigūnų ir materialinių išteklių trūkumas. [...]. Paaiškiname, kad atsižvelgiant į anksčiau nurodytas aplinkybes [...] nėra galimybės nustatyti visų dinaminės priežiūros diegimo priemonių įgyvendinimo tikslų terminų, tačiau atskiros dinaminės priežiūros plėtros priemonės yra planuojamos kiekvienais metais KD metiniame veiklos plane, kuriame numatomi ir šių priemonių įgyvendinimo terminai.“

Skundo dalies tyrimo išvados

38. Skunde yra nurodoma, kad Pareiškėjui yra neaišku, kaip turėtų būti suprantama (kas tai yra) jam MPN taikoma „dinaminė priežiūra“ ir koks yra jos turinys. Pareiškėjo nuomone, esant tokiai

neaiškiai teisinei situacijai, susijusiai su MPN taikoma „dinamine priežiūra“, galimai yra pažeidžiamos jo teisės.

39. Dėl dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros sampratos

Europos kalėjimų taisyklėse (šios pažymos 32 punktą) nustatyta, kad apsaugos priemonės, taikomos kiekvieno kalinio saugiam kalinimui užtikrinti, turi būti minimalios, o apsauga, kuri yra užtikrinta fizinėmis kliūtimis ir kitomis techninėmis priemonėmis, *turi būti papildyta dinamiška apsauga*.

Visose Lietuvos Respublikos įkalinimo įstaigose ilgą laiką buvo vykdoma tik statinė apsauga. Tai reiškia, kad suimtieji / nuteistieji buvo saugomi ir prižiūrimi pasitelkiant inžinerines, technines priemones bei apsaugos postus, kuriuose visą parą budėjo šaunamaisiais ginklais ginkluoti pareigūnai. Šio suimtųjų / nuteistųjų apsaugos ir priežiūros modelio efektyvumas nebuvo vertinamas nuo 1991 metų. Siekiant tobulinti Lietuvos Respublikos įkalinimo įstaigų veiklą, jose esamas saugumo priemonės, jų valdymą bei šių priemonių taikymo visumą, kilo poreikis sukurti naują suimtųjų / nuteistųjų apsaugos ir priežiūros modelį, kuriame vyrautų dinaminio saugumo principai.

Dinaminio saugumo principų diegimas Lietuvos Respublikos įkalinimo įstaigose buvo pradėtas 2014 m. gruodžio 30 d., Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriui priėmus įsakymą Nr. V-564 „Dėl dinaminio saugumo laisvės atėmimo vietų įstaigose koncepcijos patvirtinimo“ (šios pažymos 34 punktą). Koncepcijoje konstatuojama, kad *dinaminis saugumas yra suprantamas* kaip pareigūnų ir kitų darbuotojų veiksmų bei priemonių visuma, kuriais siekiama tinkamai reaguoti į įkalinimo įstaigose veikiančių apsaugos sistemų pažeidimus, nustatyti kriminogeniniu požiūriu rizikingas ar kritines situacijas, atpažinti individualias kritines suimtųjų / nuteistųjų būkles, tinkamai į jas reaguoti ir konsultuoti suimtuosius / nuteistuosius socialiniais klausimais; *dinaminis saugumas įstaigose turi būti įgyvendinamas* suimtuosius / nuteistuosius skirstant į mažesnes grupes, patalpinant juos į kambarų tipo patalpas, leidžiant suimtiesiems / nuteistiesiems laisvai judėti savo gyvenamosiose, buitinėse ir pagalbinesse patalpose, savo būrio lauko teritorijoje (nuolat prižiūrint pareigūnams), suimtųjų / nuteistųjų judėjimą už būrio teritorijos ribų griežtai kontroliuojant pareigūnams, rakinant juos nakties metu, priežiūros pareigūnų postus gyvenamosiose patalpose išdėstant tokiu būdu, kad suimtieji / nuteistieji bet kuriuo paros metu galėtų tiesiogiai kreiptis į tarnybą vykdančių pareigūną, nuolat stebint suimtuosius / nuteistuosius (taip pat ir vaizdo stebėjimo priemonėmis). Pasak Koncepcijos kūrėjų, šiomis priemonėmis būtų užtikrinta efektyvesnė suimtųjų / nuteistųjų priežiūra, elgesio kontrolė ir suteiktų galimybę atsisakyti brangiai kainuojančios ginkluotos laisvės atėmimo vietų įstaigų apsaugos bei palaipsniui pereiti nuo fizinės apsaugos prie dinaminio saugumo vykdymo.

2016 m. balandžio 15 d. KD direktorius priėmė įsakymą Nr. V-143 „Dėl Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos ir jam pavaldžių laisvės atėmimo vietų įstaigų dinaminio saugumo koncepcijos įgyvendinimo priemonių plano patvirtinimo“ (šios pažymos 35 punktą). Pagal Planą, iki 2017 m. pradžios Koncepcija turėjo būti pristatyta laisvės atėmimo vietų direktoriams ir jų pavaduotojams, surengti bausmių vykdymo sistemos pareigūnų ir darbuotojų mokymai dinaminio saugumo tema, laisvės atėmimo vietų administracijos privalėjo parengti dinaminio saugumo įgyvendinimo priemonių modelius ir juos kartu su savo išvalgomis dėl laisvės atėmimo vietų patalpų tinkamumo taikyti šiuos modelius pateikti KD. Pastebėtina, kad šiame Plane nėra nurodoma, kada, kas ir kokius konkrečius veiksmus turi atlikti, kad dinaminio saugumo principai pradėtų veikti kiekvienoje atskiroje Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo įstaigoje.

2017 m. rugsėjo 1 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitoje „Dėl priemonių, kurių buvo imtasi ar kurių numatoma imtis, siekiant įgyvendinti Europos komiteto prieš kankinimą ir kitokių žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ar baudimą 2016 m. rugsėjo 5–15 d. vizito Lietuvoje ataskaitoje nurodytas rekomendacijas“ (toliau vadinama ir – Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaita) nurodoma, kad visose Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose dinaminės priežiūros modelis buvo pradėtas diegti 2017 m., o perėjimo laikotarpis nuo statinės apsaugos prie dinaminės priežiūros modelio baigsis 2018 m. Atkreiptinas dėmesys, kad šiame dokumente nėra paaiškinama,

kaip suprantama sąvoka „dinaminė priežiūra“; kokiais teisės aktais vadovaujantis ir konkrečiais veiksmais ji yra diegiama.

Nuo 2017 m. iki 2019 m. nebuvo priimti jokie teisės aktai, kurie detaliau reglamentuotų, kaip dinaminio saugumo įgyvendinimo procesas turėtų vykti toliau, t. y., atlikus Plane nustatytus veiksmus, ar kaip turėtų būti diegiamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitoje minimas dinaminės priežiūros modelis. Taip pat nė viena kompetentinga institucija nepateikė paaiškinimų, ar Lietuvos Respublikos Vyriausybės ataskaitoje nurodoma „dinaminė priežiūra“ ir Konceptijoje minimas „dinaminis saugumas“ yra tapačios sąvokos; koks šių sąvokų santykis; ar Konceptijoje įvardijami dinaminio saugumo principai yra taikomi vykdant dinaminę priežiūrą.

2019 m. sausio 1 d. įsigaliojusio Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatymo 2 straipsnyje (šios pažymos 33 punktą) įtvirtinama *dinaminės priežiūros sąvoka*, nustatant, kad dinaminė priežiūra turėtų būti suprantama kaip nuteistųjų resocializacijos, socialinės pagalbos suimtiesiems ir jų elgesio kontrolės priemonių visuma.

Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje (šios pažymos 36 punktą) yra konstatavęs, kad atsakymų į klausimus, koks yra „dinaminio saugumo“ ir „dinaminės priežiūros“ santykis bei kaip šie procesai bus įgyvendinami Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose, negalima rasti nei Lietuvos Respublikos pataisos pareigūnų veiklos įstatyme, nei kituose teisės aktuose. Dėl šios priežasties KD buvo rekomenduota reglamentuoti, kaip Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose turi būti diegiami dinaminio saugumo principai / vykdoma dinaminė priežiūra, imtis konkrečių jų diegimo priemonių bei nustatyti šių priemonių įgyvendinimo terminus. Reaguojant į šią Seimo kontrolieriaus rekomendaciją, KD rašte (šios pažymos 37 punktą) paaiškinama, kad *dinaminė priežiūra apima dinaminio saugumo principus ir yra pakankamai reglamentuota Lietuvos Respublikos teisės aktais*. Visų pirma, pastebėtina, kad tokia KD pozicija nesutampa su atliktų mokslinių tyrimų rezultatais. Lietuvos teisės instituto vyresniojo mokslo darbuotojo dr. Roko Uscilos 2020 m. mokslo studijoje „Dinaminio saugumo koncepcija laisvės atėmimo vietose“ (toliau vadinama ir – Mokslo studija) nurodoma, kad atliktas tyrimas atskleidė, jog yra *tikslinga aiškiai apibrėžti dinaminio saugumo modelį, kai dinaminė priežiūra yra tik jo dalis*, nes tuomet šis modelis būtų tinkamai suvokiamas ir apibrėžiamas kaip mokslu ir praktika grįstas sisteminis-funkcinis mechanizmas, turintis aiškią struktūrinę sąrangą, kurios elementai yra susieti funkciniais ryšiais ir turi tikslų veiklos apibrėžtumą. Šio tyrimo išvadose, be kita ko, yra nurodoma, kad *šiuo metu galiojantis teisinis reglamentavimas yra nepakankamai aiškus, sudarantis prielaidas naudotis dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros institutu ne pagal jo paskirtį ir juo piktnaudžiauti*. Antra, manytina, kad ir KD pareigūnams nėra aiški dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros samprata, nes KD rašte yra pateikiami *du atskiri* dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros *sampratos variantai*, t. y., dinaminis saugumas / dinaminė priežiūra apibrėžiama ir kaip suimtųjų / nuteistųjų elgesio kontrolė jų buvimo vietose, ir kaip santykis tarp pareigūno ir suimtojo / nuteistojo, kuomet yra padedama spręsti suimtajam / nuteistajam iškilusias problemas. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad KD neturi aiškios pozicijos, kas yra dinaminis saugumas / dinaminė priežiūra, koks terminas yra tinkamesnis vartoti, t. y., dinaminis saugumas, dinaminė priežiūra ar kt., kaip šis procesas turėtų būti suprantamas ir vykdomas Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose. KD, kaip institucijos prižiūrinčios ir kontroliuojančios bausmių vykdymą jam pavaldžiose įstaigose, aiškios pozicijos neturėjimas dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros klausimais turi tiesioginės neigiamos įtakos dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros praktiniam taikymui laisvės atėmimo vietose.

MPN pareigūnai Seimo kontrolierių informavo (šios pažymos 29.2 punktą), kad dinaminis saugumas / dinaminė priežiūra yra priemonė padidinti nuteistųjų, įskaitant ir Pareiškėjo, elgesio kontrolės veiksmingumą, sumažinti nuteistųjų nekontroliuojamą judėjimą už savo būriui priskirtos teritorijos ribų, geriau užkardyti nuteistųjų tarpusavio smurto atvejus, o dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros tikslas – suimtųjų / nuteistųjų palyda už savo būriui priskirtos teritorijos ribų, kurios metu dažniau ir betarpiškai suimtieji / nuteistieji bendrauja su pareigūnais įvairiomis jiems rūpimomis temomis. Vėliau MPN pareigūnai Seimo kontrolieriui pateikė atsakymą (šios pažymos 29.4 punktą), kuriame nurodoma, kad jų pareigybės buvo praplėstos socialinio darbuotojo

funkcijomis, t. y., dalis jų išmoko ir vedė socialinės reabilitacijos programas, tačiau pagrindinė dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros pareigūno funkcija išliko išleidžiamų iš kamerų suimtųjų / nuteistųjų palyda iš vienos MPN teritorijos į kitą. Šios aplinkybės leidžia teigti, kad MPN pareigūnams yra sudėtinga suprasti, kas yra dinaminis saugumas / dinaminė priežiūra, ką jis / ji apima ir kaip šis procesas turi būti vykdomas patalpos įstaigoje, o teisinio reglamentavimo ar bausmių vykdymą prižiūrinčios ir kontroliuojančios institucijos išaiškinimų, kurie padėtų spręsti kylančius praktinius klausimus, nebuvimas apsunkina dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros įgyvendinimą MPN. Atkreiptinas dėmesys, kad ir Mokslo studijoje, kuri buvo paskelbta 2020 m., yra nurodoma, jog dėl teisinio reglamentavimo trūkumo yra pastebimas laisvės atėmimo vietų pareigūnų dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros suvokimo segmentiškas, akcentavimas pavienių dalykų, kurie, nors ir priskirti dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros institutui, tačiau neturėtų būti vertinami atskirai. Mokslininko nuomone, trūksta vientisumo, sisteminio požiūrio į dinaminį saugumą ir dinaminės priežiūros vykdymą; kai kuriais atvejais egzistuoja ryškus pareigūnų specialiujų žinių nepakankamumas ar net jų klaidingas interpretavimas, kuris iš esmės iškreipia dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros sampratą.

Šios aplinkybės leidžia teigti, kad, priešingai negu teigia KD, Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo sistemoje nėra aiškaus teisinio reglamentavimo, kuris paaiškintų, kas yra „dinaminis saugumas“ ir „dinaminė priežiūra“, koks šių sąvokų santykis, kaip laisvės atėmimo vietose turėjo būti / turi būti diegiami dinaminio saugumo principai / vykdoma dinaminė priežiūra.

40. Dėl konstitucinio asmenų lygybės principo

40.1. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad kiekviena Lietuvos Respublikos įkalinimo įstaiga savarankiškai sprendė / sprendžia klausimą, kaip turi būti diegiami dinaminio saugumo principai / vykdoma dinaminė priežiūra. Keltina abejonė, ar įmanomas sklandus dinaminio saugumo principų / dinaminės priežiūros įdiegimo procesas, kai nėra vieningos dinaminio saugumo ir dinaminės priežiūros sąvokų sampratos, sisteminio požiūrio į šių sąvokų tarpusavio ryšius, aiškių taisyklių, kaip pirmiau nurodytas procesas turėtų būti vykdomas? Seimo kontrolieriui kelia nerimą tai, kad dėl teisinio reglamentavimo trūkumo ir nesklaidaus dinaminio saugumo principų / dinaminės priežiūros diegimo proceso gali kilti grėsmė pažeisti įkaltintų asmenų teises.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas savo praktikoje yra konstatavęs, jog Konstitucijos 29 straipsnio normose įtvirtintas visų asmenų lygybės principas reiškia žmogaus prigimtine teisę būti traktuojamam vienodai su kitais. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 29 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtinta formali visų asmenų lygybė. Konstitucinis Teismas yra ne kartą pažymėjęs, kad vienodas situacijas teisiškai reikia vertinti vienodai, ir draudžiama iš esmės tokias pat situacijas vertinti skirtingai.

Asmenų lygybės principo turinį Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau vadinama ir – Konvencija) kontekste yra aptaręs ir Europos Žmogaus Teisių Teismas. Šis teismas savo praktikoje pažymi, kad Konvencija saugo nuo nepagrįstai skirtingo asmenų, esančių panašioje padėtyje, vertinimo ar skirtingo elgesio, jiems naudojantis joje numatytais laisvėmis ir teisėmis. Tam, kad būtų nagrinėjamas galimas asmenų lygybės principo pažeidimas, turi būti skirtingai traktuojami asmenys, esantys analogiškoje arba palyginti panašioje padėtyje, bei turi būti įrodyta, kad, atsižvelgiant į asmens skundo esmę, jis atsidūrė palyginti panašioje padėtyje kaip ir tie, su kuriais elgiamasi kitaip.

Apibendrinant pirmiau išdėstytą Konstitucinio Teismo, Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudenciją, konstatuotina, kad asmenų lygybės principo pažeidimas pasireiškia tuo, jog asmenys, kurie iš esmės yra tokioje pačioje situacijoje, traktuojami skirtingai.

Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje yra nustatęs, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje asmenys, kuriems yra taikomi / taikoma dinaminiai saugumo principai / dinaminė priežiūra, turi teisę už kameros ribų būti ilgiau, nei asmenys, kuriems dinaminiai saugumo principai / dinaminė priežiūra nėra taikomi / taikoma, tačiau įstaiga negalėjo nurodyti, dėl kokių priežasčių asmenų, kuriems taikomi / taikoma dinaminiai saugumo principai / dinaminė priežiūra, teisių apimtis yra didesnė nei tų asmenų,

kuriems jie / ji netaikomi / netaikoma. Nagrinėjamu atveju yra susiklosčiusi priešinga situacija, t. y., MPN esantys asmenys, kuriems taikomi / taikoma dinaminiai saugumo principai / dinaminė priežiūra (tarp jų, ir Pareiškėjas), yra labiau kontroliuojami nei asmenys, kuriems jie / ji netaikomi / netaikoma. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad asmenys, kuriems taikomi / taikoma dinaminiai saugumo principai / dinaminė priežiūra, MPN teritorijoje gali judėti tik lydimi pareigūnų, kurių, pasak KD, trūksta. Tai leidžia daryti prielaidą, kad pirmiau nurodytų asmenų (tarp jų, ir Pareiškėjo) sustiprinta kontrolė ir ją vykdančių pareigūnų trūkumas neretai lemia tai, kad jų judėjimas MPN teritorijoje yra ribojamas, nors toks ribojimas neturi jokio teisinio pagrindo. Seimo kontrolieriaus nuomone, vien ta aplinkybė, kad vieniems MPN laikomiems asmenims (tarp jų, ir Pareiškėjui) yra taikomi / taikoma dinaminiai saugumo principai / dinaminė priežiūra, o kitiems ne, nekeičia fakto, kad jie yra tapačioje teisinėje padėtyje ir BVK bei kiti teisės aktai jiems įtvirtina lygias teises.

40.2. Pareiškėjas teigia, kad MPN dinaminio saugumo principai / dinaminė priežiūra yra taikomi / taikoma tik tiems asmenims, kuriems yra skirta ilga laisvės atėmimo bausmė.

Seimo kontrolierius laikosi pozicijos, kad dinaminės priežiūros modelis turėtų būti taikomas visiems įkalinimo įstaigose laikomiems asmenims, o sprendžiant, jog pereinamasis laikotarpis dar nėra pasibaigęs, asmenų atranka turėtų būti atliekama pagal moksliniais tyrimais pagrįstus ir visiems vienodai taikomus kriterijus, nes priešingu atveju yra sukuriamos sąlygos pažeisti konstitucinį lygiateisiškumo principą.

Seimo kontrolierius pritaria doc. dr. G. Sakalausko nuomonei, kad pereinamuoju laikotarpiu asmenys, kuriems bus taikoma dinaminė priežiūra, turėtų būti atrenkami vertinant asmenų norus ir galimybes dalyvauti įvairiose dinaminės priežiūros sąlygomis galimose užimtumo priemonėse, o ne nusikaltimą, už kurį asmuo atlieka laisvės atėmimo bausmę, jo trukmę ir pan.

Nagrinėjamu atveju nėra aišku, ar (ir kaip) buvo vertinami MPN laikomų asmenų norai ir galimybės dalyvauti įvairiose dinaminės priežiūros sąlygomis galimose užimtumo priemonėse. MPN pareigūnai abstrakčiai nurodė, kad visų MPN esančių asmenų priežiūra yra vykdoma atsižvelgiant į kiekvieno iš jų neigiamos įtakos kitiems nuteistiesiems riziką, sveikatos būklę, amžių, gebėjimus užsiimti darbine veikla, kitas asmenines savybes, pataisos įstaigos psichologinės tarnybos rekomendacijas ir laikantis BVK nustatytų nuteistųjų izoliuoto laikymo reikalavimų. Dėl šios priežasties keltina abejonė, ar MPN laikomų asmenų norai ir galimybės dalyvauti įvairiose dinaminio saugumo / dinaminės priežiūros sąlygomis galimose užimtumo priemonėse yra vertinami ir MPN sprendimai konkreitiems asmenims (tarp jų, ir Pareiškėjui) taikyti dinaminio saugumo principus / dinaminę priežiūrą arba jų / jos netaikyti priimami nepažeidžiant konstitucinio lygiateisiškumo principo?

41. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Skundo dalis dėl Pareiškėjo iškeltų klausimų, susijusių su dinaminio saugumo principų / dinaminės priežiūros įgyvendinimu, yra pagrįsta.

41.1. Kalėjimų departamento direktoriui pakartotinai rekomenduotina reglamentuoti, kaip Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose turi būti diegiami dinaminio saugumo principai / vykdoma dinaminė priežiūra, nustatyti kriterijus, pagal kuriuos pereinamuoju laikotarpiu suimtieji / nuteistieji bus atrenkami į grupes / būrius, kuriuose yra įgyvendinami dinaminio saugumo principai / taikoma dinaminė priežiūra, imtis priemonių nustatytą teisinį reglamentavimą suderinti su kitais vidaus teisės aktais, susijusiais su dinaminio saugumo principais / dinamine priežiūra, atkreipiant dėmesį į sąvokų suvienodinimą.

41.2. MPN direktoriui rekomenduotina imtis priemonių, kad asmenys, kuriems bus taikomi / taikoma dinaminio saugumo principai / dinaminė priežiūra, būtų atrenkami laikantis konstitucinio lygiateisiškumo principo.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

42. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl KD pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai pateikiant neišsamų atsakymą, atmesti.

43. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), pažeidžiant Pareiškėjo individualaus socialinės reabilitacijos plano sudarymo / papildymo terminą, pripažinti pagrįsta.

44. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai Pareiškėjo individualaus socialinės reabilitacijos plano nederinant su lygtinio paleidimo komisijos nariais, atmesti.

45. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl MPN pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nesudarant sąlygų Pareiškėjui dalyvauti profesinio mokymo programoje, atmesti.

46. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl MPRC pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai nenurodant Pareiškėjui pateikto atsakymo apskundimo tvarkos, pripažinti pagrįsta.

47. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, nusprendžiama X Skundo dalį dėl Pareiškėjo iškeltų klausimų, susijusių su dinaminio saugumo principų / dinaminės priežiūros įgyvendinimu, pripažinti pagrįsta.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

48. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 8, 14, 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriui Virginijui Kulikauskui rekomenduoja:

48.1. reglamentuoti, kaip Lietuvos Respublikos laisvės atėmimo vietose turi būti diegiami dinaminio saugumo principai / vykdoma dinaminė priežiūra;

48.2. nustatyti kriterijus, pagal kuriuos pereinamuoju laikotarpiu suimtieji / nuteistieji būtų atrenkami į grupes / būrius, kuriuose yra įgyvendinami dinaminio saugumo principai / taikoma dinaminė priežiūra;

48.3. imtis priemonių nustatytą teisinį reglamentavimą suderinti su kitais vidaus teisės aktais, susijusiais su dinaminio saugumo principais / dinamine priežiūra, atkreipiant dėmesį sąvokų suvienodinimą.

49. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius MPN direktoriui Regimantui Kavaliauskui rekomenduoja imtis priemonių, kad ateityje:

49.1 nuteistųjų, naujai atvykusių į MPN, nusikalstamo elgesio rizikos įvertinimas ir individualaus socialinės reabilitacijos plano papildymas / sudarymas būtų atliekami teisės aktuose nustatytais terminais, t. y. per vieną mėnesį nuo naujai į pataisos įstaigą atvykusio nuteistojo paskyrimo į nuteistųjų būrį dienos;

49.2. asmenys, kuriems bus taikomi / taikoma dinaminio saugumo principai / dinaminė priežiūra, būtų atrenkami laikantis konstitucinio lygiateisiškumo principo;

49.3. būtų užtikrintos lygios asmenų, kuriems taikomi / taikoma dinaminio saugumo principai / dinaminė priežiūra, ir asmenų, kuriems jie / ji netaikoma, teisės.

50. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio

1 dalies 17 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius MPRC direktoriui Gražvydui Juodišiui rekomenduoja imtis priemonių, kad ateityje MPRC atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priešastys, arba MPRC siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas būtų informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.

51. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.**

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas